

Een dag daarna trad prof. dr H. J. Jager op met zijn inaugurele rede. Het was bekend, dat dr Jager, wiens dissertatie we reeds hebben aangehaald, meer en meer bezwaren bij zich heeft voelen opkomen tegen onderscheiden scholastische constructies, die men in de laatste jaren, vaak met fatale gevolgen, is gaan ijken en hardhandig gaan „beschermen“ als „gangbare meeningen“, terwijl ze toch niet steunen op de Schrift. Te verwachten was, dat de opvolger van prof. Greijdanus zijn inaugurele rede zou doen getuigen, op een of andere wijze, van dit zijn inzicht, en er concrete uitwerking aan zou geven. In deze verwachting heeft de redenaar niemand teleurgesteld. Een verhandeling werd gegeven over het gesprek tusschen Christus en Nicodemus, Joh. 3. Heel de pericop kwam in bespreking, en, gelijk te verwachten was, werd bijzondere aandacht gegeven aan de kwestie, wat „wederom geboren worden“ in dit hoofdstuk te betekenen had. Naar we vernemen zal ook deze rede in druk komen; we zien dus af van een verslag, en geven liever eenige samenvattende indrukken; zie elders in dit nummer. Laat ons voor ons zelf volstaan met de opmerking, dat de uitwerking van de onderhavige begrippen uit Joh. 3 zoo was, dat men weer de belijdenis kan verstaan als deze opmerkt, dat het geloof den mensch wederbaar (art. 24). Een uitspraak, die meer dan één, als een dominee ze zonder verwijzing naar de confessie zou herhalen, bedenkelijk zou doen lijken. Misschien zou zoo iemand ter verklaring van deze woorden willen gaan denken aan zoo iets als „de kiem des geloofs“, om dan daarmee de plooiën glad te strijken. Maar er staat, dat dit geloof den mensch wederbaar en vernieuwt door Woord en Geest. Er moet dus een aanvaarding van het Woord zijn. Wij verblijden ons, dat zulke dingen weer duidelijk kunnen gezegd worden, en hopen, dat de arbeid van prof. Jager aan de opening der Schrift ten goede zal komen, en dat de samenwerking, die in de laatste jaren ons in Kampen zoo verblijd heeft, door zijn intrede in den kring der Hoogeschool zal worden versterkt.

Het was goed gezien van het College van Hoogleraren, Curatoren voor te stellen, het kerkgebouw Broederweg aan te vragen voor beide redevoeringen. Gewoonlijk wordt de aula gebruikt voor rectorale oraties, en meer dan eens is dat ook het geval voor inaugurele redevoeringen. Maar de aula zou de belangstellenden nimmer hebben kunnen bevatten. Het was heerlijk, zooveel bezoekers te zien, die dankbaar gebruik maakten van de geboden gelegenheid, om door combinatie van de beide „plechtigheden“ beide redenaars te beluisteren.

Ons Studentencorps Fides Quaerit Intellectum bestond 85 jaren, en heeft de herdenking van zijn zeventiende lustrum daarom ook maar in dezelfde week doen geschieden. Dit is op sobere en waardige wijze geschied. Het was alles eenvoudig en onopgesmukt, en heeft zich onthouden van alle vertoon en drukte; de ernst van onzen tijd is geen oogenblik vergeten. De verschillende bijeenkomsten werden door velen bijgewoond. Een door een predikant gehouden lezing hopen we, in een bewerking, die aan de niet theologisch geschoolde lezers tegemoet hoopt te komen, eerlang in ons blad te kunnen publiceeren. We vermelden nog den tekst van een telegram, dat door het Studentencorps is toegezonden aan H. M. de Koningin, het luidt:

„Het Studentencorps „Fides Quaerit Intellectum“ (erelid Prof. Dr K. Schilder) verbonden aan de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in openbare vergadering bijeen, ter gelegenheid van de viering van zijn 17e Lustrum, bidt Uwe Majesteit toe de genade van onzen Heere Jezus Christus. Die, opgevaren ten hemel, Zichzelve daar bewijst als het Hoofd van de Christelijke Kerk, door Wien God, Die ons in Christus een barmhartig Vader is, alle ding regeert. Deze God, Die aan de overheid het zwaard in handen gegeven heeft tot straf der bozen en bescherming der vromen, make U getrouw, opdat ook in ons vaderland, naar de eis van Zijn Woord, de hand gehouden worde aan de getrouwe dienst des Heeren, het Koninkrijk van Jezus Christus bevordert en het Woord des Evangelies overal gepredikt worde, zodat God van een legitiem gebied en gediend wordt, gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt. Hij bekwaame U om in deze tijd, waarin de ongebondenheid der mensen toeneemt door het zich steeds meer afkeren van de getrouwe dienst des Heeren, zo in gehoorzaamheid aan den Koning der koningen Uw ambt te vervullen.

H. VAN OMMEN, praetor.
G. ZOMER, ab-actis,
Graafschap 3, Kampen.”

Zoo reizen we weer verder. De naam van onzen onvergeterlijken Greijdanus blijft in eere bij ons; wij weten dat niets hem liever zou zijn geweest dan de opwekking om den staf weer op te nemen en voort te trekken. We snakken naar het oogenblik, waarin het kerkelijke leven wordt verlost van de onrust, die vreemde krachten erover trachten te brengen; en dat we de vermoeiende polemiek zullen mogen staken, om aan de ontwikkeling van het kerkelijke leven in positieven vorm te kunnen blijven werken. Zoodra de rust zal hersteld zijn, die alleen verkregen worden kan in eerlijke en berustende aanvaarding van de werkelijke feiten, zal hiervoor de mogelijkheid weer zijn geschapen. Eerder ook niet.

K. S.

Wetenschap uit water en geest

Gistermorgen, Dinsdag 8 Februari 1949, was de Nieuwe Kerk te Kampen gehoorzaal en schouwtooneel van een in zijn eenvoud indrukwekkend gebeuren. In woorden, die eenige oogenblikken later uitvoerig voor onze aandacht werden geplaatst, zou ik het zoo willen weergeven: daar werd een „mensch“ opnieuw geboren, en wel uit water en Geest, om in te gaan tot een zeer bepaalden dienst in het Koninkrijk Gods (vgl. Joh. 2:25, 3:1, 3:5). Die mensch was Dr H. J. Jager. Die dienst was zijn aandeel in de geloovig-wetenschappelijke opleiding tot den Dienst des Woords als hoogleeraar in de nieuw-testamentische vakken aan onze Theologische Hoogeschool. En van die „geboorte“ was het ontroerende, dat zij geschiedde „uit water en Geest“. Denk ik hierbij aan de plechtigheid van de inaugurele oratie? Neen, niet in de eerste plaats althans, want deze werd uitgesproken na de „geboorte“; zij is immers zooveel als het eerste geluid, dat een pas-geboren hoogleeraar hooren laat als bewijs, dat hij leeft. Denk ik dan misschien aan de indrukwekkendheid van een installatieplechtigheid, waarbij bijvoorbeeld een toga wordt omgehangen, een baret opgeplaatst en een installatieformule officieel gedeclameerd? Ook al niet,

TIJDOPNAME.

Wij grijpen 's avonds angstig naar de krant
en lezen de berichten.
Wij speuren naar den aanvang van den brand
maar vreezen de gerichten.

De diplomaten spelen weer hun spel
en huich'len blijde wenschen.
De waarheid struikelt op de straat en heit
gebakend zijn de grenzen.

Wij leven bevend 't onheil tegemoet
en tellen bang de weken.
Wij wachten tot de doodelijke gloed
uit den vulkaan zal breken.

Soms schokt de vaart; het schijnt nog niet te
[laat,
dan schrikt de hoop weer wakker.
De boer grijpt goeden moed en strooit het zaad
verwachting in den akker.

Wij halen adem en de wereld laat
verlicht de lampen branden.
Zij siert zich met haar weelderigst gewaad,
en schikt haar offeranden.

Om 't gouden kalf dat immer nog bleef staan,
als zinnebeeld van de machten
die menschen wekten en vergaren gaan
in eigen-wijze krachten.

Totdat God's storm de zwaarste stammen
[breekt,
en 't vuur uit Zijne handen
vernietigt wie niet om genade smeekt
en 't kaf tot asch doet branden

J. L. J.

want zulk een plechtigheid is in het heele ritueel onbekend; zoo iets was nog wel den avond daarvoor geschied, toen de aftredende rector der School den rectoralen keten overdroeg aan zijn opvolger (Prof. Veenhof aan Prof. Holwerda), maar de inaugureratie kent zulke ceremonie niet — de nieuwe hoogleeraar kwam dan ook al aanstonds met heel het college binnen in professoraal ambtsgewaad. Dus niets van dat alles. Maar daarom juist kwam het duidelijker uit, dat hier een geboorte geschiedde „uit water en Geest“. Want vraag u af: op welk oogenblik werd nu deze geleerde „mensch“ tot een zoodanige hoogleeraar? Op die vraag heeft de president-curator, die de vergadering te Kampen leidde, Dr D. van Dijk, in één woord het antwoord gegeven, toen hij, staande op den kansel van de Nieuwe Kerk — die zich uitstekend blijkt te leenen voor zulk een academische samenkomst — tot Dr Jager zeide: zoo zijt gij dan hiermede ingevoegd in den kring der hoogleeraren der Theologische Hoogeschool. Het mag letterlijk een beetje anders zijn gezegd, maar dat eene woord herinner ik me letterlijk: ingevoegd, en dat op zulk oogenblik.

Welnu, wanneer was dat? Het antwoord is simpel: in het oogenblik waarop deze geleerde zijn handteekening plaatste onder het formulier voor de Hoogleraren aan de Theologische Hoogeschool. Terstond immers na de opening der samenkomst deed de president-curator voorlezing van deze onderteekingsacte, waarna de nieuwe hoogleeraar voor aller oog zijn handteekening daaronder plaatste. Direct daarop — dus zonder een volgende installatieplechtigheid, ceremonie, of formule — verklaarde Dr van Dijk, nu weer op den spreekstoel staande: zoo zijt gij dan ingevoegd.

Dit was het, wat ons apart ontroerde. De ingang tot dit ambt geschiedde in het oogenblik en met de acte van onderteekening..... der kerkelijke confessie. Diezelfde confessie, waarop elk dooplid de hand mag leggen bij de openbare belijdenis des geloofs. Dezelfde stukken, die de kinderen op catechisatie al moeten leeren dragen in het hart, waarin voort jongelingen en grijsaards belijden hun eenigen troost in leven en sterven, waarin moeders en meisjes hun geloof beleden zien. Door op die stukken zijn „ja“ vast te leggen in een omschrijving die betrekking heeft op de concrete bediening van het hoogleeraarsambt, ging deze „mensch“ tot dezen ambtsdienst in. En hetgeen zijn hand aldus begon te zeggen, kwam zijn mond even later uit de Schriften belichten, toen hij zijn inaugurele rede wijdde aan het zoo bekende (en reeds daarom zoo moeilijke) hoofdstuk Johannes 3. Immers, de nieuwe professor legde er nadruk op, dat dit hoofdstuk wordt ingeleid met herhaald spreken van den „mensch“ — Jezus wist wat „in den mensch was“, 2:25, en vervolgens was daar „een mensch“ uit de Farizeeërs, Nicodemus, een overste der Joden, die des nachts — zooals geleerde menschen toen de gewoonte hadden als zij wetenschappelijk en grondig disputeeren wilden — tot den Rabbi Jezus kwam. En tot dien „mensch“, die al een heele brok theologie had verwerkt en reeds een leidende ambtspositie onder Gods volk mocht bekleeden en als Schriftkenners zijn naam verworven had, kwam toen Jezus met zijn ontroerende eed: zoo iemand niet van boven (gelijk Prof. Jager ons weer leerde vertalen) geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien. En als dan die man van theologische professie en leidinggevende positie, Nicodemus, daar al direct niet uit kan komen, blijkt wel hoezeer Jezus als machthebbende de leiding van het nachtelijk theologendispuut in handen heeft genomen, toen hij dat thema aan de orde stelde: de noodzaak voor elkeen, ongeacht zijn positie, bekwaamheid, professie, van deze geboorte-van-boven om te zien — dat is, zeide de hoogleeraar, te smaken, te genieten, te beleven — het Koninkrijk Gods. Diezelfde woorden gaat Jezus dan ook nog nader omschrijven, wanneer Hij hem toevoegt, dat tot ingang in dat Koninkrijk Gods vereischt is geboorte uit water en Geest. Daarmede zet Jezus nu dieper het mes in dit farizeeuwsch theologenvleesch, want juist de Farizeeën immers weigerden het water van den doop van Johannes, weigerden dus met al het volk, met elken gewonen man van de straat, te buigen voor het juk van den eisch om de zonden te belijden en te laten afwassen tot vernieuwing des Geestes, daar aan den Jordaan. De eisch is radicaal en universeel, niemand is uitgezonderd, wie in wil gaan in het Koninkrijk Gods en betreffende dat Rijk eenigen dienst verrichten, hij moet zijn leven zien verdrieken in het Jordaanwater en het door den Geest als een nieuwgeborene terug ontvangen. Daarmede weet Nicodemus — en heel zijn kring kan hij het straks aanzeggen — dat ook de man van het geleerde Schriftonderzoek, ook hij die leiding heeft te geven aan het volk des Heeren, om het recht te kunnen doen, dien weg moet, van iedereen, van soldaten, tollenaars en hoeren, die weg van water en Geest, van Doop met confessie van zonden en hergeboorte van boven door des Heeren Geest.

Het was geen verslag der oratie, hetgeen we hier neerschreven, maar wel een neer-slag van indrukken, die zij bij ons achter liet. En we zagen voor ons zelf daarbij nauw verband tusschen het verklaren (uitleggen-)met-den-mond en het voorafgaande verklaren (onderteekenen-)met-de-hand. Neen, de oratie zelf legde zoo de verbanden niet; zij bleef in stijl door niet zichzelf te doen ontfaan in een persoonlijke toespraak, wat een inaugurele nu eenmaal niet is — zeker niet bij den ultimaten bescheiden opzet die deze hoogleeraar in zijn eerste woorden vooropstelde. Maar wij voor ons zelf mochten met het volste recht over deze verbanden door-meditereeren, en we vermoeden dat de spreker zelf het in ruime mate had gedaan en het zijn leven lang zal blijven doen. Wat immers is bij zulke plechtigheid ontdekkender voor iedereen, dan dat een pas-geboren hoogleeraar (het beeld is niet vrijpostig, want ik heb het van Dr van Dijk, die na afloop de receptie inleidde met te spreken van het „nieuwe broertje“ waarmee al de hoogleeraren waren te complimenteren) begint met een hoofdstuk waarin het nu juist gaat over een geleerde, een leider, een theoloog-van-professie die geplaatst wordt voor den universeelen eisch der geboorte-van-boven, geboorte-uit-water-en-Geest? Terwijl zijn eerste werk dan nog wel is, om juist daarop sterker dan doorgaans gedaan is de aandacht te vestigen? En al was dit dus niet het eigenlijke doel, het was wel het meekomende gevolg, dat nu de mond verklaarde ook de eigen hand, dat het eerste optreden verklaarde de eigen geboorte, dat het eerste „geluid“ van den pasgeborene exegetiseerde de „lente“ die hem ter wereld had gebracht („een nieuwe lente, een nieuw geluid“ — weer een citaat van den citeerenden president-curator in zijn speechje na de oratie).

In dit schriftuurlijke licht ontroerde ons achteraf te sterker de eenvoud van dien geboorteweg tot dit hoogleeraarsambt, de weg van handteekening-onder-de confessie-en-haar-kerkelijke-sancties..... en anders

niet. De is niet formulier. Doop, he te, dat I zekere f want is leiding c Geestes mogelijk en Geest. ergernis humani.

Ziet hand in Hoe d roem va waant zi en zin „s vanuit h getrokke de weten de persp de acad staat dan wereld? een „men het nu in al zijn el aan te wordt hij gelijk hij lidenis, huwelijks nu ook v Christus, zaamheid Het amb ter werel n a d a t, tus' Naa.

Denk m maar oo Christus' ste, de x over de en de Ka schoten t ondergaa vaak gel iemand s zorgd vo in Indië, vrijheid voeten k „onze jor dat onze verzoekin gelegenhe maken he fronteerd per-se-vee ook onge vleesch-d en dat, h te „wete te bewer zulke ene zeg dit o woordig, kelijk kra leven“ st. catuur en óók ee liever dic lijn, in Indië en beseffen, te zijn — zoo duide wetensch kerken (c juk, om C Let wel, en te vo tot dit a ambt ges broeders En zulks geen woo.

Aldus steld. Dez en niet-w „eenvoudi nog wel de wete is goed, e vast te h als het d king), m een en a Wij zij ties“ der als zij do ste bedoc

niet. De weg dus van water en Geest. „Water” — want is niet de geschiedenis van alle kerkelijke belijdenisformulieren zoo goed als begonnen bij den Heiligen Doop, het waterbad van inlijving in Christus' gemeente, dat in de practijk der bediening al aanstands een zekere formule-met-ja-woord vereischte? „Geest” — want is niet de confessie vrucht van het werk en de leiding des Geestes tot belijdenis van het Woord des Geestes en is niet zulke onderteekening alleen recht mogelijk uit kracht van dien Heiligen Geest? „Water en Geest” — zijn zij met elkaar dus niet de volkomen ergernis en dwaasheid voor alle eigenwilligheid en humanistische wetenschapsanonomie?

Ziet gij nu de beteekenis van die teekenende hand in dat evangelie?

Hoe dikwijls immers zingt niet de wetenschap den roem van haar autoriteit? Hoe menige academie waant zich niet in den meest letterlijken en volstreken zin „soverein” in haar kring — en denkt erbij dat vanuit haar kring dan ook aan de touwtjes wordt getrokken van heel het omringende leven — moet niet de wetenschap den weg banen en de richting wijzen en de perspectieven ontsluiten? En werkt juist niet aan de academie de mensch nieuwe gedachten uit, kortom, staat daar niet de mensch sterker dan waar ook ter wereld? — Doch zie nu, daar is te Kampen iemand, een „mensch”, en hij wordt hoogleeraar, maar hij wordt het nu in het eigen oogenblik, waarin hij zichzelf met al zijn eigenwaarde kruisigt, nu bepaald ook voor zijn aan te vatten wetenschappelijke arbeid. En zoo wordt hij „ingevoegd” — door het hoofd te buigen, gelijk hij het reeds tevoren deed bij zijn openbare belijdenis, bij zijn predikantsambtsaanvaarding, bij zijn huwelijksbevestiging en den doop van zijn kinderen, nu ook voor dit wetenschapsambt, onder het juk van Christus, zich onderwerpende, ook voor deze werkzaamheid, aan onderwijzing en tucht van de kerk. Het ambt, waarin de „mensch” vrij is dan waar ook ter wereld — het professoraat — aanvaard, niet maar na dat, maar doordat de tucht der kerk in Christus' Naam wordt erkend.

Denk niet gering van de beteekenis, de schoonheid, maar ook de zwaarigheid van deze aanvaarding van Christus' leerjuk (vgl. Matth. 11:29). Wat die laatste, de zwaarigheid, betreft, denkt gij wel eens ernstig over de verzoeking, die juist een hoogleeraar — en de Kampense leven heusch niet op veilig afgeschoten terrein, zij zijn „mensen” van Joh. 2:25 — ondergaat? Houdt de kracht der verzoeking niet vaak gelijken tred met de mate der vrijheid die iemand geniet? Zijn wij niet daarom vaak extra bezorgd voor onze broeders soldaten, hier, en nog meer in Indië, wanneer buiten de gewende verbanden de vrijheid dikwijls een grooter weelde blijkt dan „de voeten kunnen dragen”? Maar gij, die wekelijks voor „onze jongens” bidt (terecht!), bedenkt gij wel eens, dat onze hoogleeraren op hun wijze met soortgelijke verzoeking te kampen krijgen? Hun denken is in de gelegenheid de breedste vlucht te nemen; daarvoor maken hen de kerken vrij. Zij worden dagelijks geconfronteerd met de kracht der dwaling, zoowel van het per-se-verkeerde denken als van het onzekere (en dus ook ongehoorzame) denken, met de dwaasheid van het vleesch-dat-heel-goed-weet-wat-het-wil, n.l. tegen God, en dat, hetwelk er prat op gaat eigenlijk niets recht te „weten” — zooals het vandaag mode is geworden te beweren. Onderschat als kerkelijke voorbidders toch zulke energie van dwaling en verzoeking geenszins. Ik zeg dit ook, omdat ik nogal eens hoor beweren tegenwoordig, dat die Kamper hoogleeraren het nogal makkelijk kras kunnen zeggen, omdat zij niet „in het volle leven” staan. Ik vrees, dat men dan toch een caricatuur van „wetenschap” zich voor oogen stelt — en óók een caricatuur van het „volle leven”. Laten we liever die hoogleeraren zien staan vooraan de frontlijn, in niet geringere verzoeking dan de jongens in Indië en de mannen op de fabriek. Om dat weer te beseffen, was het zoo nuttig gistermorgen in Kampen te zijn — en erop door te denken. Want hier was het zoo duidelijk mogelijk: een „mensch” werd hoogleeraar, wetenschapsman-bij-uitstek, door ten overstaan der kerken (curatoren!) de hals te schikken tot Christus' juk, om daarmee dit werk-der-vrijheid te beginnen. Let wel, het was maar niet zoo, dat hij dit vroeger en tevoren had gedaan, om nu vervolgens tot dit ambt in te gaan, maar zijn ingang-tot-het-ambt geschiedde door de hand te reiken aan alle broeders en zusters in fabrieken, keukens en kazernes. En zulks zonder mooie woorden — er werd dáárbij geen woord meer gesproken — maar metter daad.

Aldus werd dezen morgen de antithese zuiver gesteld. Deze staat immers niet tusschen „wetenschap” en niet-wetenschap. Niet tusschen „wetenschap” en „eenvoudigheid”, zooals ik het, ook in de gemeente, nog wel eens hoor stellen. Wie dat zegt, heeft noch de wetenschap, noch de eenvoudigheid verstaan. Het is goed, om ook in dezen de zuivere probleemstelling vast te houden. Ik meen, dat in onze kerken, niet alleen als het den kansel betreft (het oordeel over de prediking), maar ook in andere vragen daaraan wel eens een ander ontbreekt.

Wij zijn immers schuw geworden voor de „constructies” der al spoedig te hoovaardige wetenschap, zelfs als zij door de besten wordt beoefend en met de edelste bedoelingen wordt bedreven. Wij hebben te veel

gezien van de ellende, nangericht door academische constructies, die den eenvoud der Schrift bleken geweld aan te doen en haar rijkdom verhinderden uit te stralen, omdat zij dien rijkdom wilden opvangen in een al te smal en krom vaatje van menschelijke makelij. Maar beseft ons volk daarbij ook het gevaar van reactie? Ik krijg soms den indruk, dat men practisch ook het land heeft gekregen aan „de” wetenschap, ja bijna aan de deskundigheid. Wij hebben zooveel narigheid gezien van verwaarloosde gemeenten, waar de dominee te veel „op de studeerkamer” heette te zitten (dat een dominee niet bij de menschen komt, beëkent overigens nog lang niet altijd, dat hij serieus zit te studeeren), dat men nu in de gemeenten soms schuw schijnt te zijn geworden voor studeerende dominees. Velen beseffen te weinig, in welke verzoeking zij daarmee hun predikanten brengen — geloof maar, dat zij zichzelf tegenwoordig meer naar de studeerkamer moeten jagen dan de straat op. En ook voorts, in het spreken over vragen van politiek, sociale kwesties, pers, school, bestaat het gevaar om het van meer belang te achten, dat iemand „dicht bij de Schrift” en „eenvoudig-practisch-schriftuurlijk” spreekt en werkt, dan dat hij over de aan de orde zijnde onderwerpen uitvoerig en deskundig studeert. Aldus worden valsche tegenstellingen geschapen, die ons volk moeten schaden en den reformatorischen opbouw moeten belemmeren, op den duur. Ik zou voor een lief ding wenschen, dat al onze menschen weer eens lazen wat Prof. Schilder al jaren geleden heeft geschreven in „Tusschen Ja en Neen” over het „kind”-zijn, en den „eenvoud” en de „eenvoudigheid” in verhouding tot het denken, de reflectie, het studeeren en formulieren. Menig wanbegrip over de „eenvoudigheid” der prediking zou er door worden opgeruimd en menige rem op intensen, ook wetenschappelijke, studie-arbeid van predikanten, persmensen, hoogleeraren (welke laatste men soms al te veel van hun boekenkast naar den kansel en het spreekgestoelte roept) er door worden opgeheven.

Tegen dien achtergrond van scheef getrokken probleemstellingen, waren we blij met den Kamper morgen als ochtend der werkelijke antithese, die van Schrift en confessie. Een antithese, immers niet tusschen wetenschap en niet-wetenschap, niet tusschen reflectie en naïviteit, niet tusschen formule en eenvoudigheid, niet tusschen denken en Schrift, maar tusschen wetenschap, reflectie, formules, hersenarbeid die geboren wordt „van boven”, uit water en Geest, en diezelfde reeks als gesproken uit het „vleesch”. De wetenschap immers die uit het vleesch geboren is, is vleesch, zij die uit den Geest geboren is, is zelf ook Geest (Joh. 3:6). Laat ons volk daartoe ook den nieuwen hoogleeraar, met de andere tezamen, dragen in de gebeden en door bijbehorende werken den weg helpen effenen. Ik las deze dagen in een dictaat van Prof. Schilder (het was nog voor de vrijmaking) een antwoord op een studentenvraag inzake de verhouding van „belijdenis” en (eventueel wetenschappelijke) „definities”, de opmerking, dat het een teken van machteloosheid is, dat de kerk maar zoo trug kan toekomen aan herziening der belijdenis, wanneer daar reden toe is. En de verklaring daarvan gaat voort: „We hebben teveel gehangen aan tradities en te weinig gelegenheid gehad voor studie. Er is onder ons geen hoogleeraar, die serieus z'n leven lang kan studeeren en bovendien wordt er te weinig geld gegeven. Indien dat wel het geval was, zou o.a. de hand aan het verleden veel sterker zijn”. (Verslag buiten verantwoordelijkheid van den hoogleeraar). Sindsdien hebben we er wel een en ander van gezien, wat de dilettanterij op confessioneel gebied in de kerk vermag: brokken maken. Sindsdien hebben we ook gezien, hoe warm een kerkvolk loopen kan voor zijn Hoogeschool en Professoren, en welke offers het bereid is te brengen. Sindsdien hebben we óók gezien, dat onze professoren wel allerminst gelegenheid hebben behouden om hun leven lang alleen maar te studeeren. En aan dat alles denkend, wagen we het op te merken, dat nu toch vooral niemand moet denken: „het kan nu wel”, b.v. met de offervaardigheid, en in zijn hart misschien meenen, dat de kerk spoedig een teveel krijgt aan „wetenschap”. Aan eigenwillige wetenschap — inderdaad. Maar om eigenwilligheid te voorkomen, haastig te ontdekken en grondig te bestrijden, is diepgaande studie een doeltreffend middel, het eerst vereischte. En spreekt men van positieven arbeid — laat niemand vergeten de geestelijke erfenis van het verleden; is het practische leer- en troostboek der gemeente — de catechismus — niet een professoren-product, op instigatie van dien wijzen keurvorst, die den bloet der calvinistische reformatie en den opbouw der kerken zeer gebaat zag bij de Academie van Heidelberg? Is de bloeitijd der gereformeerde kerken niet onafscheidelijk verbonden aan den intensen wetenschappelijke arbeid, toen verlicht? Wetenschap immers, zij is een bepaald stuk gehoorzaamheid aan de opdracht des Heeren om te jagen naar de volmaaktheid en zich te verteren in den rijksdienst, waartoe wij wedergeboren worden uit water en Geest. Zoo hoovaardig de „mensch” is die „de” wetenschap verafgoodt — Prof. Jager nam van der zoodanige met een enkel woord nog ten overvloede duidelijk afstand —, zoo ootmoedig hij, die wetenschappelijk zich tot het laatste inspannt om God daar te geven van Zijn woorden en werken. Tot dit laatste zagen wij met zijn handteekening den nieuwer

Niemand verachte Uwe jonkheid

Toen de apostel Paulus deze vermaning aan Timotheus richtte was deze ongeveer midden in de dertig. Een leeftijd, waarop bij ons menig weleerwaarde de koperen bruijloft met dankbare kinderen en een in stilte gevierd twaalf-en-een-half-jarig ambtsjubileum tegemoet gaat. Terwijl we voorts eerwaarde broeders kennen, die op dien leeftijd zich in de ouderlingenbank al tamelijk op hun gemak beginnen te voelen en het bepaald „vreemd” vinden, als ze weer plaats moeten nemen onder de galerij.

Het woord van den apostel heeft zulken vaak wat leniger het preekstoeltrapje op en de ouderlingenbank in doen gaan. Als een jonge tot ouderling verkorene (is dat geen contradictie in terminis) begon bezwaren in te brengen tegen het feit van zijn benoeming, omdat hij nog zoo jong was — candidaten voor den kansel hebben daar niet zoo'n last van — heeft het „niemand verachte Uwe jonkheid” hem vaak over de laatste aarzeling heengeholpen en is hij, nog met den haard in de keel (altsoos beter dan Barth in de keel) het gestoelte ingestapt met het gevoel van: „wie doet me wat?”

Toch is het de vraag of dat laatste affect van „wie doet me wat?” nu het effect is, dat de apostel door zijn woord bedoelde te werken.

Immers het woord wordt vaak aangehaald alsof de apostel bedoelde dat jong van jaren geen bezwaar zou wezen voor den ambtelijken dienst in de kerk. Maar zoo is het niet.

Het staat er mee, als met dat andere woord van den apostel: „Indien iemand streeft naar het ambt van opziener, begeert hij een voortreffelijk werk”. Ook dat woord is vaak opgevat als een aanmoediging om te scheelooogen naar den preekstoel of de banken, die daar dicht bij staan. Maar het komt ons voor, dat de apostel, zonder dat streven naar het ambt goed of af te keuren, in elk geval de broeders, die het begeeren, wil laten voelen, dat ze over dat ambt maar niet te min moeten denken en dat het minstens even goed is tegen dat voortreffelijk werk op te zien als er begeertig naar te zien.

En zoo staat het óók met dat „niemand verachte Uwe jonkheid”. Daar ligt toch wel in, dat de apostel toegeeft, dat er aan een jeugdigen leeftijd wel bezwaren voor de bediening van het ambt kunnen verbonden zijn. Licht heeft hij het niet zoo erg bedoeld als een oude man, die aan een ouderling van tegen de zestig de vriendelijke vraag stelde, of hij al vijf en veertig geweest was? Met dergelijke steken houdt de apostel bij zijn steekhoudend schrijven zich niet op. Maar in elk geval: hij kan er in komen, dat de vijf en dertig Timotheus er nog wel eens last van heeft, dat hij zegge en schrijve pas vijf en dertig is. Timotheus voelt dat vaak als een hinderpaal. En dan helpt de apostel zijn wat schuchteren zoon: „Niemand verachte Uwe jonkheid”. Dat beteekent niet: trek je er niets van aan en laat de menschen maar praten. Maar dat wil zeggen: zorg er voor, dat ze de kans niet krijgen om over je nog jeugdigen leeftijd te praten. Laat je optreden zoo zijn, dat de menschen aan het denken over je leeftijd niet eens toekomen. Stel je niet aan als een onbezonnen, dwaze kerel, maar „wordt een voorbeeld der geloovigen in Uw spreken, in den wandel, in liefde, in geloof, in reinheid”.

Als Timotheus dat doet in het spreken van het Woord des Heeren, in alle gesprekken, „sprekende in aangenaamheid, met zout besprengd”, in heel zijn levenswandel, in de liefde tot de broeders, in betooning van geloof, en in reinheid van leven, dan zal niemand (vermeende) redenen hebben om te klagen, dat hij „toch nog zoo jong is”, maar elk gepraat over zijn leeftijd zal eenvoudig verstommen.

Laten de jongeren het ter harte nemen.

Het meest zij, die aanhouden in het praten méér dan in het lezen, het vermanen, het leeren. Want zij hebben het het meest noodig. En óók degenen die er werkelijk last van hebben, dat ze zoo jong geroepen werden tot een zoo voortreffelijk werk. Als een jonge dominee en een jonge ouderling maar het Woord van den HEERE brengen, voorbeelden zijn in wandel, in liefde, in geloof, in reinheid, dan zullen om de goede boodschap, die gebracht wordt, de menschen in de gemeente er niet eens aan toe komen, te zuchten over „de jonkheid”, maar „liefelijk zullen hun zijn de voeten dergenen die het goede verkondigen, die vrede verkondigen”.

Leg het er op toe, dat niemand Uwe jonkheid veracht!

D. E. C.

hoogleeraar zich aangorden, daartoe hoorden wij door hem in eerste rede de Schrift verklaard in academischen zin. Want wij gelooven met het hart; teekenen met de hand, en verklaren met den mond.

Nog een enkele bijkomende indruk moge het voorgaande verzoelen. Van hetgeen mij in de bedoelde Schriftverklaring nog bijzonder opviel, is onder meer te noemen de wijze, waarop Prof. Jager het ver-

band van het hoofdstuk liet spreken en dit steeds vasthield. Het gevolg ook juist hiervan (natuurlijk niet minder van de aandacht voor de o n d e r d e e - l e n) was, dat meer dan één misverstand zoo tus- schen „neus en lippen door" (er werd geen drukte over gemaakt, men moest scherp luisteren en doordenken om dit te beseffen) ter zijde werd geschoven, waar- onder zeer „klassieke". De basis waarop de geloofs- leer zich ontwikkelen kan in gezonden zin, b.v. in de omschrijving van de „wedergeboorte" en haar ver- houding tot het „geloof" (Joh. 3:3-8 en vs 12-21), werd tegenover scholastische constructies en tenden- zen op meer dan één punt recht getrokken. Toen de president-curator zeide, dat hij in het nieuwe geluid toch ook het oude van Prof. Greijdanus had beluist- erd, heb ik vermoed, dat hij hieraan mede heeft ge- dacht; Greijdanus heeft immers zoo dikwijls een exe- gese recht gezet, waardoor de dogmatiek weer te zu- verder zich ontplooiën kon. Hij deed nooit „aan dog- matiek" — al was hij naast al het andere ook een dogmaticus par excellence — maar bleef, omdat God hem daartoe geroepen had, e x e g e t. Maar daar- om juist gaf hij zooveel, dat aan de dogmatiek weer den rechten weg wees, of dien effende. Nu heeft Prof. Jager aanstonds duidelijk verklaard geen program of methode te zullen proclameeren — hoe bescheiden was zijn nederige opzet —, maar daarom te meer dachten we voor ons zelf: ziedaar, dien weg slaat hij toch maar in, den weg van exegese, die stof geeft en uit- gangspunten aan of mogelijkheid tot correctie op de dogmatiek. Die aanwijzingen maakten ons blij en doen vermoeden, dat de opvolger (wat we trouwens a priori niet anders zouden veronderstellen) zich bezonnen heeft op de vraag hoe het pand van de erfenis van den voorganger in christelijken zin te bewaren.

Een der misverstanden, die ik dien ochtend radicaal zag opgeruimd — niet zoozeer een dogmatisch, als wel een ethisch wanbegrip — was wel dit: Prof. Jager heeft (zonder drukte weer) een einde gemaakt aan elke voorstelling, die een hoofdstuk als Johannes 3 ziet staan tegenover de polemiek en de grondige discussie over kerkelijke vragen. Men weet het, Jan religieus-publiek maakt doorgaans zulk een tegenstel- ling. Hij keert hautain zijn rug toe aan het „gehar- rewar" en hangt zijn wandtekt op: „alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij.....", ieder kent dat zalige woord. Prof. Jager liet echter duidelijk blijken, dat heel dit hoofdstuk antithetisch, polemisch, is be- paald (we gebruiken onze eigen woorden). Dat blijkt wel uit 2:25, 3:1-3, vgl. vs 10. De positie van Ni-

codemus als leider en farizeeuwisch theoloog wijst er al op; de „nacht" spreekt ervan, niet, zoals de oratie in herinnering bracht, een bewijs van vrees, doch, ge- lijk al opgemerkt, een toen bekende usantie voor het voeren van een gesprek van geleerde leden; en let wel, in dien nacht is het niet de (immers zeer voor- zichtige, beleefde) Nicodemus, die de polemiek begint, terwijl dan (zoals menigeen graag zou willen) Jezus zijn „zachte" woorden daartegenover stelt, neen, het is juist Jezus, die met een scherp en radicaal woord begint, den ander daarmee terstond den pas afsnij- dend om er een beleefdheidsdispuut van te maken (daargelaten wat Nicodemus van plan was). En daar- mee legt Jezus zelf de exclusieve basis om zijn evan- gelie te ontvouwen — tot het laatste toe polemisch — van den God die Zijn liefde in den Zoon openbaart. Nogmaals, ook dit is geen verslag, zoo breed kwamen deze punten in deze academische oratie uitteeraard niet in bespreking — maar ik wijs erop, om aan te toonen, hoezeer de kerken behoefte hebben aan geloofv-con- fessioneele-wetenschappelijk-kundige bezinning om zoowel „leerstellig" als „ethisch" de zuivere probleem- stellingen vast te houden en een onzalig „conflict" in beide opzichten te voorkomen en weg te nemen.

Moet ik verder gaan? Er zou stof genoeg voor we- zen, maar aan indrukken gaf het bovenstaande wel- licht genoeg om mijn doel te bereiken: het medeleven en serieus gebed, daarbij dus het ingespannen „wer- ken" en de christelijke offervaardigheid te prikkelen tot voortgang op den ingeslagen weg. Het was toch wel een heel mooi ding, een academische samenkomst, met zooveel „broeders en zusters" dat de nieuwe hoog- leeraar, die zijn eigen stijl heeft, reden kon hebben zijn aamvattende aanspraak daarnaar te richten. Om die broeders en zusters gaat het toch maar, en in hen om hun Broeder, Heer en om hun grooten Vader, Hem gelooven wij met het hart, Hem belijden wij met den mond, Hem begeeren wij te dienen met hand en hoofd en heelen mensch. Sterke daartoe de Vader der geesten den nieuwen hoogleeraar, zijn vrouw en gezin om daarin hem te steunen, en make Hij duurzaam wakker Zijn volk om voor dezen knecht zijn „oudere broers" in dien dienst den weg te banen, waarop wetenschap wordt beoefend, geboren van bo- ven, uit doopwater en Geesteswerk. Opdat ook de „doop" van Dinsdagmorgen 8 Februari 1949, in de Nieuwe Kerk te Kampen, als plaats van academische samenkomst, moge zijn uitgericht „tot Zijn eer, tot onzen troost, en tot stichting der gemeente". Utrecht, 9 Februari 1949. H. J. SCHILDER.

hij te laat. Vooral, wanneer het een strijd betreft tegen opponenten, die herhaaldelijk zeggen: u hebt toen en toen dit en dat gezegd, of heelemaal niets gezegd, of het heel kalm gezegd, en dus hebben we met uw argumenten van thans afgerekend; zoo kun je iemand die zich bekeert, altijd den tot be- keering oproependen mond snoeren: ieder immers heeft tegen zijn eigen bekeeringskracht en -norm (het Woord) vroeger gezondigd, en zal later nog weer ertegen zondigen. Zulke redeneertrant is doodsgevaar- lijk en bovendien in de effecten congruent met die der synodocraten: je wekt wel een stemming, maar hebt geen één bezwaar beantwoord. Heeft soms Greijdanus die maxima culpa gehad, toen hij ontslag vroeg EN KREEG uit de synodale deputaten inzake de „meningsgeschillen", vanwege het „agi- teeren" van Hepp, dat hij op aangewezen gronden vleeschelijk noemde? Zeg het maar ds Bos, als dat soms bedoeld is. Hebben soms Vollenhoven en ik ge- zondigd, toen wij op tijd streden tegen een slechte praktijk, de oorsprong der misère, maar toch nog bleven meewerken? Zeg het maar ronduit, maar: weer- leg dan onze argumenten, die de synode angst- valig aan de aandacht ontrok, maar die ik ter toet- sing aan het volk heb overgegeven in ons blad. Pak de argumenten aan, maar spreek niet over „quo- rundam culpa", die u met geen vinger aanraakt. Heeft onze geschorste broeder Kouwenhoven soms later die maxima culpa gehad, toen hij ons hielp door leetuurverspreiding den weg naar de kerken te vinden in die duistere oorlogsdagen, waarin alleen nog dr H. H. K. dien weg nog open had? Zeg het maar: ik noem dien broeder Kouwenhoven een held, en een trouwen voorganger. Zeg het maar; doch help niet zijn schorsers na zijn dood: ik wou niet graag in schorsers-schoenen staan.

We kwamen zoo al naar dat tweede gedeelte uit dit korrektje opium. Had die zelfcontinuerende niets con- scientie-bindends? De feiten spreken anders. Er waren er een paar, en dat waren eerst Greijdanus (gestorven) en Schilder, en toen een ouderling (gestorven) en een andere ouderling, die voelden OP TIJD: dat gaat verkeerd. Ze wisten dat ze het gevaar beliepen, de familie Ridderbos kwaad te maken, want niet het „adjour- neeren", maar de eigen machtige aan- zich-trekking van agendumpunten door de synode was het fijne puntje. De historie heeft bewezen, dat de daartegen wettig ingediende bezwaar- schriften gelijk hadden. De synode heeft jaren achter- een op de kerken getrapt, en puur „hervormde" streken uitgehaald, en het vrije leven verdrukt en geterrori- seerd, en de revisieverzoeken eenvoudig verhin- derd, door maar te blijven zitten en geen mensch den tijd te geven, bezwaarschriften bij de kerkeraden in te dienen, want wie het deed, moest peccavi zeggen, en anders: „schorsen!", en de kerkeraden, aan wie zij schreven, kregen prompt een terroristisch bezoek, en zoo meer. Nu was het ongeluk, dat juist een benoeming van een familielid van dr J. Ridderbos gemoed was bij die eigenmachtige aanvulling van het synodaal agen- dum door de synodeleden zelf; het had ook iets anders kunnen zijn. Maar de bezwaarden lieten goed uit- komen, dat het hun ging over het principe: eigenmachtige aan-zich-trekking van agendumpunten, niet aan een bepaald stel afgevaardigden opgedragen door de kerken; ze lieten goed uitkomen, dat ze vrees- den, dat als dat beginsel werd vast- gehouden, straks een synode zich alles en nog wat kon permitteeren: zending, tucht, enzovoort. Hadden ze geen schoon gelijk? Heeft de historie niet bewezen, dat zoo iets werkelijk in de lucht zat? Wat was nu voor de heeren Ridderbos en Nauta en Dijk, penvoerders der synode, en voor de synode zelf, gemakkelijker ge- weest, dan zeggen: Greijdanus en Schilder maken heel wat drukte, maar hun rumoer kunnen we wel dadelijk stillen: die eigenmachtige annexatie van een niet op- gedragen agendumpunt komt van wege de oorlog, menschen, en het is heelemaal geen opzet, en het zal natuurlijk na dezen nooit weergebeuren? Wel, ds Bos, dan hadden ze alle- maal gezegd: ziezo, die twee drijvers (agitatoren) hebben nu eens flink afgetuigd mogen komen te wor- den, en ze staan met al hun druktemakerij in poverste kleedij ten toon. Maar neen: de synode zei: een synode mag wat ze wil, voert het allemaal uit gedurende minstens drie jaar, en anders: verbreek het kerkverband (officieel). En dr H. H. Kuiper liet een van zijn satellieten van schorsing spreken in de synode, en men maakte een „eisch" aan Greijdanus en Schilder klaar, dien men niet kon volhouden, en eindelijk, met een officieel leugentje waarvan men wist, dat het een leugen was, moest laten varen (officieel). En dr Dijk klom in de pen, doopte die pen in de meerderheidsinkt, en schreef: je mag zoo iets (als de vraag: wanneer de knech- ten naar huis believen te gaan) niet eens vragen. En het moderamen teekende het fraaie stuk.

Toen stond het er al zwart op wit: wij maken een REGEL, zoo vaak het ons belieft, van de be- twistte praktijk, en niemand mag zelfs vragen: wat doet gij? Niets conscientiebindends? Hoe ver gaat de verblindings? Dat afwijzen van een protest op zulke „gronden" was de binding van de conscientie: je mocht niet eens VRAGEN, wanneer synodeleden nu eens naar huis

zouden ga-
scientie, a-
toe-recht-
kerkelijke
Ds B. A.
Bedoelt
die ervoo-
dat Greij-
en mijn
de in oor-
gevaar vo-
Als ds I.
over Qu-
creten in
hij wil, d-
„MEA" cu-
hij man e-
schreven,
aanwijzen
of Opitius-
schreef d-
hoven; te-
is, tikte
het hoor-
tatie".
dan noen
het recht
Voorburg
willen die
docratie.
strijd.

Ik zie
een ont-
kelijk go-
een ande-
herhaal-
dat word-
belijdenis
die ik we-
brieven e-
in zijn g-
gebouwd,
heelemaa-
breekt. U

De m moler

Toen w-
de reden,
had, acht
rapporten
ik niet te
hij, terwil
niet wilde
bewijs, va
mules ver-
maar nu i
vormings-
het argun

als G
woordel
zaam n
vrijgem

„Als G
onder hoo

Wann
berige
leven is
door m
ergste

Alsof e
formule
ook maar
over de n

Dat i
ik niet
een vol
te doen
constru-
lijk op-
raak ik

Weet d
kipt hij
dan valt
Holwerda
is meteen
inhouden,
wezen „Z
Dan eindi

Als p
geen fe
of hij l
(enzoo)

Of het

Inder
gebleke
brenger
dat hee
wakker

Welzoo
serieus be
Verder
ven, onge

Balans van „Oosterbeek" (III)

Quorundam culpa, Quorundam culpa

In een tijd van rumoer, vooral van nervositeit van- wege rumoer-om-niets, verdringt het een het ander. Het is goed, tegen deze geestelijke schade te vechten, door eens terug te zien.

Toen ds B. A. Bos begon met zijn „actie", waarvan ieder, die doordacht, aanstonds voelen kon: dat wordt een werken met i m a g i n a l r e grootheden, en is dus mis, hebben we een artikel geschreven (velen vonden me destijds veel te „zacht") onder den titel: quorundam culpa, quorundam culpa, quorundam maxi- ma culpa. Dat betekende: de zonde van „sommig- e n", de schuld van „v e l e n", de zonde van „e e n s t e l o n g e n o e m d e n". We klaagden over de onzakeelheid van ds Bos' oproep, om de schuld te verdeelen over „beide" groepen, d.w.z. om, MET VER- MIJDING VAN korte situatietekening (hij hielp dr Ridderbos in dat vermijden, en vond er een onwaren naam, „impasse", voor) te zeggen: „wij" wat schuld, „zij" wat schuld, je moet het zoo ongeveer gelijk op deelen, de verhouding moet tenminste niet al te gek eruit zien, en dan is de zaak wel voor elkaar te bren- gen. Wij vonden dit niet geestelijk, omdat het door de publieke zonden in den mist te laten ook de medelij- knist in den mist zal houden, terwijl het over de toe- komst van k e r k e n gaat. Op die manier wordt ner- gens serieus op ingegaan, zeiden we, maar wel wordt een wáas gelegd: ongenoemden hebben een onom- schreven zonde gedaan, maar men zegt niet, waarin, noch waarom. Men laat de kwesties loopen, en meent, dat dat Geestelijk is. Terwijl gezegd was, (door de anderen): geen zonde maar deugd is het bij ons.

Ds Bos vatte direct vlam en schreef in de toen- malige „Wachter": „MEA culpa, MEA culpa, MEA maxima culpa". Het klonk als het woord eens boete- lings. Dat latijn betekent immers: (het is) MIJN schuld, MIJN schuld, MIJN o zoo groote schuld. We mochten dus hopen, dat ds Bos ons drie dingen wilde duidelijk maken: a) ge moogt wel hard mij aanpak- ken, ook ik zal verslagen neerzitten; b) ik weet pre- cies waarin IK heb gezondigd, met effect van dien voor de verscheurde kerk; c) laat ieder zich individueel alsoz gedragen, en dus pre- cies zeggen wat ZIJN individuee zonde is, en die haarfijn omschrijven, want het gaat erom, de KERK te leeren, hoe zij voortaan zich gedragen moet, opdat zij moed scheppet uit mijn behoudenis. Neen, neen, wij zijn niet frivol, als we zeggen: in de omschrijving van publieke schuld, wanneer het „MEA" kermend uit den mond van de verslagenen komt, mag geen kari-

katuur gegeven worden van de werkelijkheid der pu- bliekrechtelijke overtreding in de omschrijving daar- van.

Dat artikel was dus een resolute afwijzing van de gevaren, die wij aanweten.

Welnu, we zijn enkele weken verder. Heden trof ik in de pers onderstaand citaatje, waarvan ik toch nog even vreemd opkeek. T o c h n o g é v e n, zeg ik. Want, o slechte tijd, als je aan onjuiste klachten ge- wend raakt: de menschen moesten eens weten, hoe de schending van de gemeenschap-des-Woords met het noodlottig effect van wilsvorming-zonder-argu- mentatielegitimieering de betrokkenen pachyderm, dikhuidig kan maken, zoo erg, dat ze vergeten, dat dit een verlies en een gevaar voor hen zelf betekent). Ik las in Gron. Kbl. een artikel van ds G. Janssen van Leeuwarden; en deze haalt daarin, zelf blijkbaar niet minder verwonderd dan ik, volgende woorden aan, die gevloerd zijn uit de pen van ds B. A. Bos:

Toen de Synode besloot de kwestie der „menings- verschillen" niet in het publiek, maar in comité te behandelen, was de houding van vele bezwaarden, en hun agiteren tegen de synode niet goed. De kwestie van de z.g. zelfcontinuering der Synode, een gegroeide praktijk die niets conscientie-bindends in zich had, maar heel eenvoudig een ordemaatregel was, heeft laten zien, dat veelszins het respect dat we hebben moeten voor de kerkelijke vergaderingen, in het tegendeel omgezet wordt. Tot zoover ds Bos.

Let nu eens op; er waren volgens hem „vele" be- zwaarden (quorundam culpa), en van die „velen" was „iets" „niet goed" (quorundam culpa), want het was een niet goed „a g i t e e r e n" (quorundam MAXIMA culpa). Maar wat hooren we nu hierin van de profetie? Agitatie kan goed zijn („agitante ook Deo calescimus"), en kan kwaad zijn (als het vleesch agitatie voert). De m e t h o d e kan voorts fouten maken, of het p r i n c i p e verkeerd zijn, of het doel onzuiver. Wat heeft ds B. A. Bos nu gezegd, waarop de door hem bedoelden, maar niet aangewe- zenen hem broederlijk zouden aanvatten? Op welk punt kan nu een g e p r á n g d e conscientie, die op zelfonderzoek uit is (zeg het maar eens zoo!) van hem leiding vragen en ontvangen? Antwoord: niets. Hij noemt geen naam (quorundam), noemt geen zaak, citeert geen bezwaarschrift, en redeneert puur my- thisch. Of was misschien het VOLHOUDEN agitatie? Maar wie tijdig een zaak van algemeene betekenis „verkeerd" ziet gaan, MOET volhouden, anders komt